

Početak sumnje

Takodje i mozak kao da ljudski nije,
Komad pećene gline i kosti pa da misao iznije.
Kako? trup sam od sebe, od zemlje i gline,
Pa da zna šta ustezanje, šta ljubav ili samilosć čine?
Često ponižen tolikim pitanjima i mislima teškim
U „čula“ si se rasparčao da se oprostis s njima.
Njihova je stvar da svako sluša, čuje ili miriše,
Pet ih je, ne jedno jedino, dosta i previše.
Ništa medju njima? Miris i jezik samo i više ništa?
Šta imam, šta nema, sumnja, a i tajna, ostaje ista.
Šta još glavu da lupamo da pogodimo?
Nije li bolje sve samima njima da prepustimo?
Povučen u vrtlogu tišine savršene,
Kažem obuzet njima: Ja, Meni, Moj i Mene.
Zajedno sa sedefom nepca što pokvareno je
Izgubljeno je bezazleno prvo devičanstvo moje.

Iz poeme „Pesma čoveku“ (1955)

A, e, i, o, u,

Da otpočnem brojenje.

Otvori celu šaku. Pruži palac k meni.
Više udaljen i gibak među četiri ostala
I zbratimljen s njima, u stranu stoji kao mamuza mala.
Kada ovi dohvate da dršku sekuru i pokrenu ruku
Savije se i ispruži, praveći im kuku.
Zovemo ga velikim, ali ne za to što je najveći,
Već stoga što ostalima poslušnost nameće.
Njegova je dužnost, što mu i spoljašnjost odaje,
Da čoveka pretstavi celog i potpis mu izdaje.
Od hrpe velike, ni glava, niti on u celosti.
Niti lik mu, ne nalaze se dva puta isti.
Da pismo naučili nisu, pradedovi i deda s njima
Potpisali bi povelju s njim, sa zaglavcima.
Drugi na ruci je prst koji pokazuje
Cilj naredbe i tužbu na sudu očituje.
Razlikuje u gomili, preti i kara za svašta,
Iznosi na video grešku ili je prašta.
Srednji je bezbržni svedok i može
Da lenjo sve ostalo pomaže.
Hladan je, kasni žurba ga sustiže
Smirenije, volju nema i duži je,
I odvojen od duše i pameti svoje
On je kao šeširima i kišobranima drška što je.
Četvrti voli, kada muštuluke nosi,
Da za drugariču devicu isprosi.
Dar poklonjenja lepoti i smedjoj kosi
On zlatne lisice kao dokaz nosi
Na sjaj iz prsta odgovara u oku varnica
Koju je izazvao osmeh ženina lica.
Peti, istanjen, manji, na repu će da mu se svidi,
Miran što niko neće hteti da ga vidi.
Zadubljen, s knjigom na krilu, ukoso se nalegao,
A rapsod bi mu potajno lako vršak stegao.
Još jedan zadatak čista lepota ima:
Da se razmahuje kada času kucneš u svatima.
Neka se teši kepec čiji je nokat voštan
Kao krljušt riblja, beličast i lagani,
Jer proleće mu stavљa, nakalemjen na platnu,
Najvatreniji i najsetniji dar u mesecu martu.

Iz poeme „Pesma čoveku“ (1955)

Preveo sa rumunskog Radu FLORA

Prave muke su nastale mojih drugova, jer za mene Mira navodi neke detalje iz biografija poznatih pisaca. Odjednom me je jakim glasom zapitala:

— Da li se tebi nešto slično dogodilo.

— Ne, odgovorio sam.

— Baš ti se ništa slično ne dogodilo?

— Baš ništa, rekao sam.

— Pa da, pa da, mrmlijala u kojoj je bilo sve moguće. Uvidjao sam da joj ne mogu jednom sažetom rečenicom objasniti u čemu se sastoji pisanje priča. Ona je slegala ramenima, pučila usne, gledala nešto ispred sebe... Posle dužeg razmišljanja kraj njenog nemirnog čutanja, saznao sam nešto drugo.

Kao što sam rekao, kad god bi me Mira zapitala kako sam, ja sam odgovarao da sam dobro i ona je sagleda jedan drugi život. Osim sveta na dnu mora, voleo sam Miru i često sam prekidao leškarenje, pa i pisanje priča, da bih potputno sagledao njene pokretljive obrve i njenu lice koje me je smirivalo.

Kada sam Miri odgovarao da sam dobro, to je bilo možda zato što sam htio usamljen da negujem svoju veliku iluziju i da živim među vizijama više nego što se može pretpostaviti da neko može da se toliko odvoji od utisaka koji izljučuje svakodnevni život. Sa velikom pažnjom sam gledao u tavanici iz koje su se počaščile pomajlje djevalske stvari, a najviše sam uživao čitajući knjige u kojima sam nalazio trag one tajne za koju sam i ja živeo. I kad god bi komarac zazuao kraj moga uha, ja sam govorio: „Gost je stigao“. Nisam ni tada prestajao da osluškujem tajni šapat moje vizije. Ponekad sam potpuno gubio sebe i bio uveren da postojim samo zato da bi ovoplatio vekovni revolt mojih predaka, jer sa iskustvom od dvadeset i pet godina sumnjavao sam da se nešto može učiniti protiv tamne perfidnosti koja prožima ovaj svet. Bio sam sve dalje od

mojih drugova, jer za mene Mira navodi neke detalje iz biografija poznatih pisaca. Odjednom me je jakim glasom zapitala:

— Da li se tebi nešto slično dogodilo.

— Ne, odgovorio sam.

— Baš ti se ništa slično ne dogodilo?

— Baš ništa, rekao sam.

— Pa da, pa da, mrmlijala u kojoj je bilo sve moguće. Uvidjao sam da joj ne mogu jednom sažetom rečenicom objasniti u čemu se sastoji pisanje priča. Ona je slegala ramenima, pučila usne, gledala nešto ispred sebe... Posle dužeg razmišljanja kraj njenog nemirnog čutanja, saznao sam nešto drugo.

Kao što sam rekao, kad god bi me Mira zapitala kako sam, ja sam odgovarao da sam dobro i ona je zadovoljno sedala na sofu, spremajući se za dalji razgovor.

Tog nesrećnog dana, pre nego što sam odlučio da napustim grad i da se vratim zavičaju koji sam iznenada otkrio, Mira me je zapitala kako to ja pišem priče. Ranije nikada nismo razgovarali o tome, niti sam ja učela da pričam Miri o onome što se zbiva u meni dok pišem priče. Ona je redovno čitala ono što sam objavljivao, ali, nažalost, primećivao sam da ona ne može mnogo razumevanja za ono što radim? Međutim, ja joj nikada nisam zameralo. Toga dana, posle njenog uobičajnog pitanja kako sam, odmah je zapitala:

— Hoćeš li već jednom da mi kažeš kako to pišeš tevoje priče? Poznajem sve ljude s kojima se družiš, prilično znam i mesta po kojima se krećeš, ali sve mi je uzaludno. Nikako ne mogu da doznam kako pišeš priče.

Gledala me je upitno sa nekim preozbiljnim izrazom na licu. Ja sam je zamislio pred tim jednostavnim pitanjem i tražio reći za jedan kratak i jasan odgovor koji bi jednom zauvek završio razgovor o tome. I dok sam razmišljao, čuo sam kako

— Zar se samo sećaš?

— Samo se sećam.

— Čega se onda sećaš?

— Sećam onoga što pišem, ponekad ugledam neku nepoznatu glavu kako nagnuta nad mojim tekstom čita ono što pišem.

— Šta je to čega se sećaš?

— Zapitala je Mira.

— To je ono što mi se nije nikad dogodilo, rekao sam.

— Nikad?

(NASTAVAK NA 12. STRANI)

Polja

(NASTAVAK SA 8. STR.)

vid srpske poezije sa teme negiran) kontinuitet, a sledeći njemu i srodnost pesničkih izraza rodjenih na raznim i dalekim vremenskim distancama. Teza da Brankovički naslednici nisu drugozaređeni romantičari - brankomanji, već Dis, Crnjanski i Dedinac, te da su srodnosti Srbije i Miodraga Pavlovića, Branka i Stevana Raičkovića dublje no na prvi pogled veoma je originalno postavljena i zašto je sasvim je izvesno da je kreativni napor prilikom njenog stvaranja bio daleko manji od Mišićevog. I upravo tom naporu još jednom izgovaramo ovaj Salut.

Ako antologiju shvatimo i kao antitezu bogdanpopovićevskim estetskim principima onda ona donosi novi

MESEČNIK ZA KULTURU I UMETNOST / GODINA III BROJ 2 - (18) ODGOVORNI UREDNIK: FLORIKA ŠTEFAN UREDNICI: DEJAN POZNANOVIĆ, IVAN HOROVIC I FLORIKA ŠTEFAN; ESTETSKO - TEHNIČKA OPREMA: IVAN HOROVIC, VINJETE: BOGDANKA POZNANOVIĆ; LIST IZDAJE „PROGRES“, NOVI SAD, MAKSIMA GORKOG BROJ 20 TEKUĆI RACUN KOD NARODNE BANKE 300-T-514. SLOG I ŠTAMPA: ŠTAMPERIJA „Zvezda“, VRBAS REDAKCIJA I ADMINISTRACIJA: NOVI SAD, MAKSIMA GORKOG BROJ 20 CENA PRIMERKA 20. DIN. GOD. PREPLATA 200. DIN.

TRENUTAK
NA UŠĆU MJESEČINE

S. R.

Dugo je plovio do nas ovaj trenutak koji je čekao svoje vrijeme.
I krijući svoj cilj rastao u tisni kao suncokret okrenut pjesmi sunca.

Probudio si me i nisi znao da smo zatalutali pod istom zvijezdom i ostavili u istoj mahovini svoj glas, da bi čuli u daljinu dvije sastavljenе obale šutnje.

Da smo se kraj druge vode sreli možda nas ne bi odveo njen šum da potražimo osvijetljenu pećinu i okrenemo lice mjesecu.

Dugo je plovio do nas ovaj trenutak. Ova travka, dijelič vječnosti na malom ostrvu. Tko zna zašto črva vrtjeme za svaku čekanje jednu dolinu, za svaki susret proplanke sna koji se ne ponavlja?

Koliko puta sam mimo starog zida prolazila, I ne dizah glavu. Kraj kuće tumarai i ne vidjeh prozore u bršljan pohranjene.

A onda jednom kraj njih stado. I poželjeh da otvorim vrata. Da se poprem stubama. I tu ostanem na pragu, kao na ročištu ljubavi.

Trenutak je doplovio do nas. Suncokret je čuo pjesmu i okrenuo se svome podnevu. Oblaci rasuti donijeli su glas naš sačuvan u mahovini.

/NASTAVAK SA 9. STR./

— Ponešto je moglo da se dogodi, ali nije, šta tu ja mogu.

— Pa da, rekla je opet Mira, spustila oči i počela da traži nešto po svojoj pletenoj torbici.

Nastavljala je da nešto po svojoj pletenoj torbici. Radoznao sam gledao što će to pronaći u svojoj pletenoj torbici. Ali ona sviđim prstima neprestano preturnala po svojoj crvenoj torbici i nešto tražila. Pitao sam se što želi da nadje. Ali je ona samo tražila. Dugo, vrlo dugo je tražila nešto po svojoj pletenoj torbici. Tražila je sve dok se oko nas nije nešto zanjihalo, tražila je do mrklog mraka. U tom njenom traženju ja sam polako ostao sam u svojoj sobi. To je bio početak užasa, požetak sumnje u malopredajašnji razgovor sa Mironom, sumnja u naše glasove,

Žika LAZIĆ

Vesna Parun

Pod istom zvijezdom zatalutali smo kraj stijene, kraj vode.
I to je sadašnjost.

Nemojmo uznemiriti njenu krošnju koja se upire o trenutak, jedan jedini neponovljiv u tijelu vremena,

O trenutak od sna rođen na bijelom ušču mjesecine.

GORČINA

Nije on nikad ćestom ovom prošao sestre moje, niti je prepitava tamnu rijeku brzih valova.

Ni juče ni danas, sestre moje njegova sjenka nije dotakla prag ovaj, kamen jedini u koji je urezana postojanost.

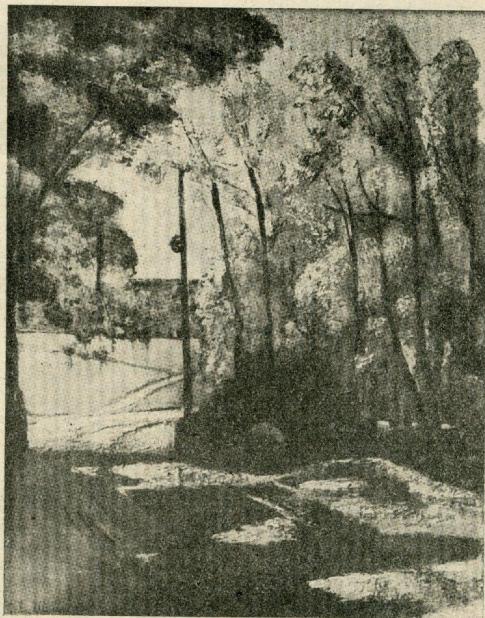
Ni kada je lišće padalo na moje grudi, o sestre moje. Ni dok je mjesec planinom jahao put tvrdjava što su se polako u noć sagnule.

Sutra ću vam ispričati možda jednu priču, kad mrak i vjetar skriju glas moj pod najtišu krošnju u daljinu.

Sutra ću biti opet mrtva ptica u jednom tijelu koje plače. Pustite me da pjevam noćas njegovu patnju zaboravljenu.

SAVA ŠUMANOVIC

PEJZAŽ

/NASTAVAK SA PETE STRANE./
pravom marksizmu — koji je metod kritike ideologija i tražeći protivrečnosti u svakoj stvarnosti. Jednom rečju, Sart je žrtva marljivosti novoobraćenih. Socijalizam je veliki istorijski pokret; on prevaziđa svaku pojedinačnu ideologiju. Kao što je i hrišćanstvo imalo različite intelektualne dokaze. Po mome mišljenju izjednačavanje socijalizma sa marksizmom nema osnove. Može se ne primiti marksizam, a privatni socijalizam. Marksizam ostaje teorija XX-og veka: On ne može izvršiti spasavanje koje Sart želi. Ali ono što jedna hladna doktrina ne može sebi dopustiti, moći će biti delo radničke klase i socijalizam: istorijski pokret može uspešno izvršiti sintezu, a da ne zapadne u eklektizam, pošto nije vezan ni za koju dogmatsku istinu.

Rusi, ustalom, dokazuju pravo na ovo sveto iskustvo kada su se potrudili da ponovo nadaju dodirne tačke sa radničkim pokretem Zapada. Engleski labur koji nije marksistički sada njih Intresuje mnogo više nego filozofija Sen-Zermen-de-Pre-a. Tvrđenje o mnogostrukim putevima socijalizma odnosi se svakako i na ideologiju još je odredjeniju, ako je posmatramo kao romanopisci. Kakva je dakle ta uloga u stvarnom držanju jednog prosečnog čoveka? Čovek je mnogo raznovrsniji i komplikovaniji nego ma koja ideologija.

Ne znaju šta da zaključim u vezi sa Sartrom. Njegova šema isključuje svaki razgovor. Ipak on je došao ovamo, nama. Ja želim da i sa njim nadjemo teren za razgovor; ali neophodna premla može biti samo verovanje u jedan zajednički ljudski interes uprkos političkim i ideološkim razlikama.

Drugi uslov: ako novi sastanak treba da se održi iduće godine, ja bih želeo da svl povani dodju neposredno u svoje ime. Niko od nas nema potrebe za tutorstvom svoje vlaste da bi razgovarao sa svojim kolegama drugih zemalja. Nezavisnost je naša najdragocenije blago. Tamo gde nam je ono oduzeto, moramo ga povratiti. Mnogo sam cenio ono što je juče rekao profesor Bernal⁽¹⁾ o ovom predmetu: i mi na Zapadu imamo mnogo prilagodivočkog smisla. Nezavisnost uvek staje napora jer ona zahteva rizik. Ali ja bih prikrio jedan drugi oblik stvarnosti ako ne bih ukazao na ovu zanljiviju pojavu: Imaju ljudi koji, pošto kritikuju situaciju u svojoj rodnoj zemlji, izgube svaki smisao za kritiku. To je mislim, slučaj sa onim naučnicima koji su, u izvesnom momentu međunarodne zategnutosti, na zahtev određenih vlasti, tvrdili da je u Koreji bilo slučajeva bakteriološkog rata.

Njihov dokaz ostajao je sve do tole dok je bio potreban za propagandu. Kada je taj rok istekao, više nisu ni reči izustili o bakteriološkom ratu; tako da na kraju ne znamo da li je bio ili nije. Zašto ti naučnici čete? Njihovo držanje je opasno. Književnik, umetnik, naučnik ne bi trebalo da pridaje važnosti prestižu koje uživa u službi državnih interesa. Nikakav državni interes ne može biti izjednačen sa interesom čoveka. Na nama je da se bavimo čovekom i njegovim problemima. All čovekovim problemima se menjaju kao i istorijske prilike. Zbog toga je teško definisati slobodnog umetnika ili književnika. Dante, Mikel Andjelo, Gете bili su slobodni pisci svoga doba. Ne možemo im prigovoriti da nisu kritikovali ekonomsku strukturu svoga društva. Naša odgovornost je mnoga veća. Nesreća ili sreća nas književnika današnjice je u tome što živimo u vreme kada je gotovo svu problematično: othobi između polova, između radnika i kapitalista, između naroda i kontinenta, države i crkve. Orogomna širina naše problematike opravdava naš zahtev za potpunom slobodom.

Prevela sa francuskog
MIRJANA TRAILOVIĆ

(1) Prof. Ž. D. Bernal, engleski komunist, bio je jedan od najrevolucionarnijih naučnika koji su podržavali tezu o bakteriološkoj agresiji u Koreji.